

СТАНОВИЩЕ

по конкурса обявен от СУ „Св. Климент Охридски” за ПРОФЕСОР по научната специалност 2.1 Филология (общо и историческо езиковедие – английски език), ДВ бр. 90 / 16.11.2012 г., с кандидат доц. д-р. МИРА ХРИСТОВА КОВАЧЕВА

В конкурса обявен от СУ „Св. Климент Охридски” за професор по общо и историческо езиковедие – английски език, единствен кандидат е д-р Мира Ковачева, доцент в същия университет. М. Ковачева е дългогодишен титуляр на дисциплината история на английския език, която е възлова и сред най-трудните в комплекса от англицистичните лингвистични дисциплини. Там тя е пряка ученичка и наследничка на проф. Марко Минков, доц. Мария Ранкова и проф. Андрей Данчев. Участието ѝ в конкурс с по-общата формулировка „общо и историческо езиковедие – английски език” е оправдано. Нейните научни интереси и постижения още от началото на творческия ѝ път включват области като типология и граматикализация, теория на езиковите промени, а впоследствие към тях се добавят и езикови контакти, жаргон и разговорна реч, философия на езика, всичко това подплатено с изследвания не само върху английски езиков материал, но и материал от други езици, на първо място български. Като лектор по български език в университетите на Лийдс и Шефилд, Великобритания (1989-1992) тя допринася и за развитието на българистиката, особено със съавторството си в най-успешния учебник по български език за англоговорящи. Освен по история на английския език тя е чела лекционни курсове по синтаксис на английския език, възникване на жаргона, устна реч, езикови контакти. Специализирала е на няколко пъти във Великобритания, Германия и Швеция и е изнасяла лекции в чужбина. Ръководила е дипломни работи и един докторант. Участва в ръководството на фондация „Университетска англицистика и американистика” от създаването ѝ досега. Със своята преподавателска и научна работа доц. Ковачева има своето неповторимо присъствие в Катедрата по англицистика и американистика към Софийския университет, на чийто езиковедска секция на два пъти е била ръководител.

За конкурса доц. М. Ковачева представя научна продукция от 24 заглавия. В тях се включват хабилитационен труд, 13 научни статии, 8 учебника и учебни помагала и 3 доклада изнесени на научни конференции у нас и в чужбина. Статиите са публикувани в специализирани научни издания, а учебниците – в престижни издателства в чужбина и у нас. Една част от представените учебници е написана в съавторство с видния английски славист, българист и преводач Майкъл Холман, който удостоверява съществуващия принос на М. Ковачева към тяхното изработване със съответния разпределителен протокол.

В тематично и жанрово отношение можем да разделим предложените публикации на следните групи: монографичен хабилитационен труд; статии, пряко свързани с предмета на хабилитационния труд; статии, които се занимават с друга тематика; учебници и учебни помагала.

Ще се опитам да характеризирам накратко тези три групи в обратния на горепосочения ред, като започна от последната и завърша с хабилитационния труд, който е основен за обсъжданата тук професура. Мира Ковачева е авторка или съавторка на осем учебника и учебни помагала. Повечето от тях са учебници по български език като чужд, предназначени за англоговорящи нефилолози. Тук влиза и един университетски учебник - помагало за нуждите на обучението по история на английския език, издаден от университетското издателство „Св. Климент Охридски”. Като най-голямо постижение в тази група трябва да се посочи учебникът Teach Yourself Bulgarian издаден за първи път през 1993 г. от Hodder & Stoughton и извоювал

си сред останалите учебници от същия тип мястото на най-успешния и най-търсения от тях. Доказателство за това е не само търговският му успех и неколкостранното му издаване до този момент в постоянно преработван и осъвременяван вид. Той е бил и предмет на много положителни рецензии и се цитира в престижни англоезични езиковедски енциклопедии и справочници. Страничен продукт от този учебник са аудио-варианти и курсове по разговорен български. Ковачева е съавтор и на разговорник, публикуван от друго авторитетно английско издателство – Chambers. Макар, може би незаслужено, на учебните помагала да не се отдава толкова голяма тежест при процедури за хабилитация, зад тях в най-добрите случаи се крие сериозна теоретична подготовка и практически опит, а общественият им отклик и полезност никак не са за пренебрегване.

Научните статии на М. Ковачева по теми, различни от тази на хабилитационния ѝ труд за професура имат подчертано теоретичен характер. Една част от тях се насочват към въпроса за транзитивността като категория, не само глаголна, но и изреченска, и пледират за признаването на още по-абстрактна надредна категория – насоченост с подразделения центробежност/нецентробежност, като поставят темата в контекста на езиковата типология. В по-конкретен план тук се изследват и т.н. групови предикати. Друга тема, която занимава Ковачева са езиковите контакти и влиянието на английския език върху български. Стъпка в посока на тематиката на хабилитационния труд са изследванията ѝ върху жаргона и разговорния език. Тук се търсят техните характерни и същностни отлики и характеристики, връзката с проблема за креативността и възпроизводимостта, както и най-подходящите подходи за изследването им. Така неусетно стигаме до няколко статии и доклади на конференции, които директно водят до или произтичат от темата на хабилитационния труд. Статиите на Ковачева се отличават със силна теоретична мисъл, солидно познаване на повече от една езиковедска традиция и школа, критична и аргументирана оценка на съществуващите решения и подходи и оригинални виждания по редица въпроси. Всичко това определя техният приносен характер.

Хабилитационният труд на доц. Ковачева е обемиста монография на тема „Спонтанна устна реч и теорията за езика“. В своя отпечатан вид (УИ „Св. Климент Охридски“, 2012) тя възлиза на 340 стр. Така формулираната тема е доста амбициозна, новаторска и актуална не само за българското, но и за световното езикознание. Трудът обхваща едно богатство от множество подтеми, свързани с различни сфери, равнища и категории на езика, които са подчинени на общата задача за изясняване на същността и характеристиката на спонтанната реч, търсенето на най-подходящите начини за нейното описание и изясняването на ролята ѝ в общата теория за езика. Анализите и обобщенията се опират на емпиричен материал най-вече от английския и българския език. Авторката е улеснена от появата в най-ново време на корпуси, включително електронни, от спонтанна реч. Тя включва и собствени корпуси, невероятно ценния материал на пословиците на П.Р.Славейков (тук се сещам и за речника на Н.Геров, който също предоставя подобен материал), а не изключва и интроспекцията като допълнителен източник на информация. Немалка част от корпуса, тематично организиран, е поместен в седем приложения в края на книгата, което увеличава нейната стойност и полезност. На използваните корпуси авторката приписва предимно илюстративна роля, като е предпазлива по отношение на формулирането на количествени наблюдения и заключения и набляга на качествения същностен анализ. Представителността на богатия материал, който се коментира, обаче не е за пренебрегване и това, което Ковачева ни предлага е далече от голословни твърдения. Авторката, разбира се, се опира и на постигнатото от другите автори работили по темата, и тук тя показва забележителна осведоменост. Това личи и от внушителната библиография (цитирана литература) в края на книгата.

Монографията на Ковачева е разделена на две части. Първата конкретно-аналитична част е посветена на спонтанната устна реч, а втората е озаглавена „Езикова теория“.

В първата част се разглеждат последователно характеристиките на спонтанната устна реч съотнесени към английския и българския език, както и редица по-конкретни теми, между които именната фраза, т.н. предпочитана аргументна структура, безличните конструкции и ролята на *it* и *to*, *там* като дискурсен маркер, клистиките и етичния датив и датив на интереса, готовите езикови формули, обособяването на особен клас от думи, силно представени в българския език, т.н. идеофони, които от своя страна се подразделят на звукоподражателни и съотносими с глаголи (много оригинална част от изследването). Втората теоретична част е успешен опит да се свърже проблематиката на спонтанната реч с изграждането на една съвременна интердисциплинарна обща теория за езика. Невъзможно е да дори само да се изброят засегнатите в тази книга теми, повечето от които могат да се развият и в по-подробни отделни монографични изследвания, както и да се посочат конкретните приноси на авторката. Последните са ясно формулирани в заключителни обобщаващи подраздели след всяка част и в края на книгата. Ще спомена само мимоходом конкретните приноси към съпоставителното описание на английския и българския език, най-вече в типологичен план, както и установяването на далеч по-голямата близост на българския език до предписмената устна култура в сравнение с английския език.

Книгата на М. Ковачева е написана на много естествен и идиоматичен английски език, на места непринудено и артистично, което е малко изненадваща комбинация с високотеоретичното ниво на дискусията. Този стил, заедно със свежестта на анализирания материал, прави книгата особено приятна за четене. Ковачева пише със завидно самочувствие, което, трябва да се признае, име покритие, доказано и в този неин текст. Тя е често и силно, но и аргументирано, критична към авторите, с които влиза в диалог. Една от целите ѝ е да преодолее разделението и взаимното непознаване на различните езиковедски традиции (англосаксонска, европейска, славистична). Тя пише еднакво добре и на английски и на български език, което я улеснява в тази задача. Може да ѝ се пожелае по-забележимо присъствие в чуждите англоезични теоретични издания, каквото тя безспорно заслужава.

Документацията на М. Ковачева по процедурата е изрядна. Спазени са всички формални изисквания. Приносите ѝ са ясно изтъкнати в нея, а също и в самия хабилитационен труд. От казаното дотук става ясно, че заявката на доц. д-р Мира Ковачева за професура е повече от убедителна. Затова с най-висока степен на убеденост давам своя глас за избирането ѝ за професор по общо и историческо езикознание – английски език.

Март 2013 г.

доц. д-р Христо Стаменов

